

A karneváli világkép Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés* című regényében

Témavezető:

Dr. Regéczi Ildikó

Egyetemi docens

DE BTK

Szlavisztikai Intézet

Készítette:

Kádár Anna Katalin

Neptun-kód: T3R4DQ

DE BTK

Történelem szak II. évfolyam (BA)

Az előadásom témája – megközelítési szempontok

I. A karnevál fogalom jelentésrétegei

II. A regény karnevalesszk elemei – irodalmi interpretáció

III. Lehetséges történelmi „párhuzamok”

- ❖ Tzvetan Todorov – az irodalmi szöveg = **fikció**
- ❖ XVII. századi orosz „zavaros időszak” – **raszkol** (=törés, hasadás)

❖ történettudomány

- ❖ „zavaros időszak”
- ❖ XVII. századi egyházszakadás
- ❖ társadalmi következmények

❖ kultúra-és irodalomtudomány

- ❖ bináris oppozíció
- ❖ „civilizációs raskol”
- ❖ XIX. század: nyugatosok – szlavofilek
- ❖ a raskol **szimbolikus jelenléte** a művészi prózai szövegben

I. A *karnevál* fogalom komplexitása

Bahtyin: „Azt az irodalmat, amely magán viseli – direkt módon és közvetlenül vagy közvetetten, közvetítő láncszemek sorozatán át – a karneváli folklór (antik vagy középkori) bizonyos fajtáinak hatását, karneváli irodalomnak fogjuk nevezni.”

A karnevaleszk művészi próza hősei az ideológusok

II. A *karnevál* fogalom komplexitása

Karnevál

Zűrzavar

Raszkolnyikov a Néva partján – a gyilkosság után az értékek elrejtésének jelenete

„Egy pillanatra megint fellobbant a szinte tűrhetetlen heves öröm, mint az imént az irodában. [...] És nevetett. Igen, később emlékezett rá, hogy idegesen, hangtalanul nevetett egész idő alatt, amíg a téren keresztülment. [...] Elöntötte a méreg. „Ördög vigye! Jól kezdődik. Ez aztán jól kezdődik! Ördög vigye azt a lányt is, meg az egész új életet! Micsoda ostobaság, Uramisten!... És mit össze nem hazudtam ma, mennyi gyalázatosságot műveltem! Aliasul hízelegtem, komédiáztam annak a nyomorult Ilja Petrovicsnak! Eh mit, badarság! Fűtyülök valamennyiükre, meg arra is, hogy hízelegtem és komédiáztam! Nem ez a fontos. Nem ez!”

Karneváli nevetés

Szabadság

«Опять сильная, едва выносимая радость, как давеча в конторе, овладела им на мгновение. [...] и он засмеялся. Да, он помнил потом, что он засмеялся нервным, мелким, неслышным, долгим смехом, и всё смеялся, всё время, как проходил через площадь. [...] «А черт возьми это всё! — подумал он вдруг в припадке неустойчивой злобы. — Ну началось, так и началось, черт с ней и с новой жизнью! Как это, господи, глупо!.. А сколько я налгал и наподличал сегодня! Как мерзко лебезил и заигрывал давеча с сквернейшим Ильей Петровичем! А впрочем, вздор и это! Наплевать мне на них на всех, да и на то, что я лебезил и заигрывал! Совсем не то! Совсем не то!...»

Zűrzavar

Győzelem a
gyilkos felett a
lidércálomban

Karneváli
nevetés

Hangtalan,
gúnyos
nevetés

Feloldja a
bűnhődni
képtelen
gyilkos statikus
lelkiállapotát

Hivatalossal
szembeni
pozíció

Lidércálom

„Megállt előtte. «Fél tőlem!» – gondolta, nesztelenül kiemelte a baltát a hurokból, és rávágott az öregasszony feje búbjára egyszer, aztán még egyszer. De különös: még csak meg se mozdult az ütésre, mintha fából volna. Raszkolnyikov megijedt, és közelebb hajolt hozzá, hogy jobban megnézze, de akkor az is még mélyebbre hajtotta a fejét. Leguggolt egészen a földre, és alulról nézett az arcába, nézte, és megfagyott benne a vér: az anyóka – nevetett, csak úgy rázta a hangtalan, csendes nevetés, de igyekezett elfojtani, hogy ő észre ne vegye.”

Művészi
terek
megalkotása

menekülés

előszoba

küszöb

nyitott ajtó

szimbolikus térelemek
radikális változás – **döntés**

„**küszöb-dialógus**”
számvetés – vallomás

*Bahtyin – a karnevaleszk művészi próza
hősei az ideológusok*

Raszkolnyikov
gyilkosságot megalapozó
ideológiája – a
közönséges és a **nem**
közönséges emberek

Polifónia
eszköze

Dialógusok

- ❖ *Bahtyin – „a tudat tudattal való találkozása”*
- ❖ *Igazságkeresés dialogikus módozata a monologizmussal szemben*

Porfirij szavai Raszkolnyikovhoz – az „új élet” lehetősége

„Tudom, nehezebb lesz most ezt elhinni, de ne okoskodjék ravasz ésszel, engedje át magát az életnek, egyszerűen, elmélkedés nélkül, és ne féljen: az kivisz a partra, és talpra állítja. Hogy milyen partra? Hát tudhatom én azt? **De hiszem, hogy még sok megélnivalója van.** Betanult szónoklatnak tartja, persze, amit mondok, de később egyszer talán eszébe jut majd, talán hasznát is veszi.”

Történelmi
vonatkozás

„Szelep” a
társadalomban

Bolondünnepek

Nevettető
rituálék

Lakomák

rasz

kol

- ❖ hasadás, törés
- ❖ XVII. századi „zavaros időszak”, egyházszakadás

- ❖ A karnevál a társadalom együttes cselekvése – kollektív gondolatrendszer
- ❖ A szabadság megélésének lehetőségei korlátozottak
- ❖ Felvilágosodás előtt – közös világkép

„...egész valójában szörnyű ziláltságot érzett.”
«Он чувствовал во всем себе страшный беспорядок.»

a karnevaleszk irodalmi elemek és a XVII. századi történelmi események azaz a „zavaros idők” „párhuzama”

Bibliográfia

- AHIEZER, ALEKSZANDR SZAMOJLOVICS: Oroszország: megosztott civilizáció? Ford.: Kiss Ilona. *Replika*, (1995) 19-20. szám 123-138. o.
- APRISKO, P. P.: *Az orosz filozófia története*. Ford.: Goretity József. Budapest, Osiris Kiadó, 2007.
- BAHTYIN MIHAIL: *Dosztojevszkij poétikájának problémái*. Ford.: Könczöl Csaba – Szőke Katalin – Hetesi István – Horváth Géza. Budapest, Osiris Kiadó, 2001.
- BAHTYIN, MIHAIL: *François Rabelais művészete, a középkor és a reneszánsz népi kultúrája*. Ford.: Könczöl Csaba. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1982.
- DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Bűn és bűnhődés*. Ford.: Görög Imre – G. Beke Margit. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2018.
- DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Bűn és bűnhődés*. Ford.: Vági Erzsébet. Budapest, Gabo Kiadó, 2004, 2021.
- ДОСТОЕВСКИЙ, ФЁДОР МИХАЙЛОВИЧ: Дневник писателя. Ежемесячное издание. 1876. Июль и август. Глава третья. II. На каком языке говорить отцу отечества?
 - Letöltés helye: http://dugward.ru/library/dostoevskiy/dostoevskiy_dnevnik1876.html
 - Utolsó letöltés ideje: 2022. 09. 15.
- ДОСТОЕВСКИЙ, ФЁДОР МИХАЙЛОВИЧ: *Преступление и наказание*. Азбука, Санкт-Петербург, 2013.

Bibliográfia

- GROYS, BORIS: Az orosz nemzeti identitás kérdése. Ford.: Patkós Éva. *Replika*, (1995) 19-20. szám 139-148. o.
- GROYS, BORIS: Oroszország mint a Nyugat tudatalattija. Ford.: Balogh Magdolna – Krasztev Péter. In: Bagdi Ibolya – Szőke Katalin (Szerk.): *Az orosz kultúra Nyugat és Kelet között*. Szeged, Bölcsész Konzorcium, 2006. 233-249. o.
- GYÖRKÖSSINÉ KISS ENIKŐ: Bűn és bűnhődés. Dosztojevszkij regényének sorsanalitikus interpretációja. *Thalassa* 7. évf. (1996) 2. szám 126.136. o.
- HAJNÁDI ZOLTÁN: *A kultúra mint emlékezet*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995.
- HAJNÁDI ZOLTÁN: *Sophia és logosz*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2002.
- HAMVAS BÉLA: *Karnevál*. Budapest, Medio Kiadó, 2018.
- JAIME ALAZRAKI: Mi az a neofantasztikum? In.: Báder Petra – Menczel Gabriella (Szerk.): *A fantasztikus irodalom elméletei Spanyol-Amerikában*. Ford.: Baglyosi Leona. Budapest, ELTE BTK Spanyol Nyelvi és Irodalmi Tanszék, 2019. 205-221.
- KISS NOÉMI: Antropológia az irodalomtudományban és irodalom az antropológiában. Egy új paradigma vázlata. In.: Biczó Gábor – Kiss Noémi (Szerk.): *Antropológia és irodalom. Egy új paradigma útkeresése*. Debrecen, Csokonai Kiadó, 2003. 431-437. o.
- KROÓ KATALIN: Raszkolnyikov gyilkosságának szemantikai minősítéséről a *Bűn és bűnhődés*ben. In: Uő.: *Bevezetés a XIX. századi orosz irodalom történetébe. II.* Budapest, Bölcsész Konzorcium 2006. 521-541. o.

Bibliográfia

- PAPP ÁGNES KLÁRA: Katarzis és karnevál. *Irodalomtudományi Szemle*, LXII. évf. (2016) 2. szám. 181-191. o.
Letöltés helye: http://real-j.mtak.hu/8630/2/Helikon_2016-2_vagojel_nelkul.pdf#page=35
Utolsó letöltés ideje: 2022. 08. 11.
- SZEKERES ADRIENN: Raszkolnyikov gyilkosság előtti álmainak poétikai elemzése Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés című regényében.
Letöltés helye: <http://doktori.btk.elte.hu/lit/cserneszekeresadrienn/diss.pdf>
Utolsó letöltés ideje: 2022. 08. 05.
- SZILÁRD LÉNA: *A karnevál-elmélet Vjacseszlav Ivanovtól Mihail Bahtyinig*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989.
- SZILÁRD LÉNA: Jung előfutára? Dosztojevszkij a bálványteremtésről. *Medvetánc*, 5. évf. (1985) 2-3. szám 167-183. o.
- SZILI SÁNDOR: Nyikon pátriárka. *Klió*, 14. évf. (2005) 2. szám
Letöltés helye: <http://www.c3.hu/~klio/klio052/klio123.htm>
Utolsó letöltés ideje: 2022. 09. 19.
- SZVÁK GYULA: *Oroszország zavaros időszaka*. Budapest, Russica Pannonicana, 2009.
- TÉNYI TAMÁS: A (haldok)ló: a Szelf ellentmondásosságának mintázatai egy Raszkolnyikov álomban és Nietzsche összeomlásában.
Letöltés helye: http://psychiatry.aok.pte.hu/tavoktatas/TT_N.pdf
Utolsó letöltés ideje: 2022. 09. 26.
- TODOROV TZVETAN: Poétika (1967). Ford.: Angyalosi Gergely. In: Bókay Antal – Vilcsek Béla (Szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása*. Budapest, Osiris Kiadó, 1998. 579-600. o.
- TOPOROV, V. N.: A „pétervári szöveg”. „Természeti – kulturális szintézis. Értelmezési szférák. Ford.: Kasza Éva. In.: Fonalka Mária (Szerk.): *Pétervár szemiotikája az orosz irodalomban*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2004. 109-163. o.